

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Sancti Gregorii Moralis Expositionis In Beatum Job Liber Vigesimo-primus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

S AN C T I G R E G O R I I
M O R A L I S E X P O S I T I O N I S
I N B E A T V M J O B
L I B E R V I G E S I M V S P R I M V S .

Quid sit quod Jacob virgas populeas & amygdalinas decorticavit, & in canalibus, in quibus greges bibebant posuit.

CAPUT PRIMUM.

INTELLECTUS sacri eloquij inter textum & mysterium tanta est libratione pensandus, ut utriusque partis lance moderata, hunc neque nimia discussionis pondus deprimat, neque rursus torpor incuriæ vacuum relinquat. Multæ quippe ejus sententiæ tanta allegoriarum conceptione sunt gravidae, ut quisquis eas ad solam tenere historiam nititur, earum notitiâ per suam incuriam privetur. Nonnullæ verò ita exterioribus præceptis inserviunt, ut si quis eas subtilius penetrare desiderat, intus quidem nihil inveniat, sed hoc sibi etiam quod foris loquuntur abscondat. Unde bene quoque narratione historica per significationem dicitur: *Tollens Jacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticavit eas, detractisque corticibus, in his quæ exsiliata fuerant, candor apparuit: illa verò quæ ante gratia erant, virides permanserunt, atque in hunc modum color effectus est varius.* Ubi & subditur: *Posuitque eas in canalibus, in quibus effundebatur aqua; ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent. Factumque est ut in ipso calore coitus oves intuerentur virgas, & parerent maculosas & varias, & diverso colore respersas.* Quid est enim virgas virides, amygdalinas, atque ex platanis ante gregum oculos ponere, nisi per Scripturæ sacræ seriem, antiquorum patrum vitas atque sententiâ in exemplum populis præbere? Quæ nimirum quia juxta rationis examen rectæ sunt, virgæ nominantur. Quibus ex parte corticem subtrahit, ut in his quæ expoliantur, intus candor appareat: & ex parte corticem servat, ut sicut fuerant exteriorius, in viriditate permaneant: variusque virgarum color efficitur, dum cortex ex parte subtrahitur, ex parte retinetur. Ante considerationis enim nostræ oculos præcedentium patrum sententiæ quasi virgæ variæ ponuntur. In quibus dum plerumque intellectum litteræ fugimus, quasi corticem subtrahimus: & dum plerumque intellectum litteræ sequimur, quasi corticem reservamus. Dumque ab ipsis cortex litteræ subducitur, allegoriæ candor interior demonstratur: & dum cortex relinquitur, exterioris intelligentiæ virentia exempla montran-

Atur. Quas bene Jacob in aquæ canalibus posuit, quia & Redemptor noster in libris eas sacræ scientiæ, quibus nos intrinsecus infundimur, fixit. Has aspicientes arietes cum ovibus coeunt: quia rationales nostri spiritus, dum in earum intentione defixi sunt, singulis quibusque actionibus permiscuntur, ut tales fetus operum procreent, qualia exempla præcedentium in vocibus præceptorum vident; & diversum colorem proles boni operis habeat: quia & nonnumquam subtrahito litteræ cortice, acutiùs interna considerat, & reservato nonnumquam-historiæ tegmine, bene se in exterioribus format. Nam quia divinæ sententiæ aliquando interiorius rimandæ sunt, aliquando exteriorius observandæ, per Salomonem quoque dicitur: *Qui fortiter premit provera ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui 30. f. vehementer emungit, elicit sanguinem.* Ubra quippe fortiter premimus, cum verba sacri eloquij subtili intellectu pensamus; qua pressione dum lac quærimus, butyrum invenimus: quia dum nutriri vel tenui intellectu quærimus, ubertate internæ pinguedinis unguimur. Quod tamen nec nimis nec semper agendum est: ne dum lac quæritur ab uberibus, sanguis sequatur. Plerumque etenim quidam dum verba sacri eloquij plus quam debent discutunt, in carnalem intellectum cadunt. Sanguinem quippe elicit, qui vehementer emungit: qui carnale efficitur hoc, quod ex nimia spiritus discussione sentitur. Unde necesse est, ut beati Job opera, quæ inter increpantium amicorum verba idcirco narrat, ne afflictâ mens illius in desperatione deficiat, juxta pondus historiæ perscrutemur: ne si hæc animus plusquam necesse est spiritaliter investiget, à verborum ejus uberibus sanguis nobis pro lacte respondeat. Si quando verò quædam mystica in suorum operum narratione permiscet, ad hæc necesse est ut mens concita redeat, ad quæ hanc ipse, ut datur intelligi, ordo loquentis vocat. Nam sanctus vir postquam ea quæ sibi per flagellum Domini fuerant inflicta, narravit, nunc per ordinem proprias enumerando virtutes, qualis ante flagellum fuerit, innotescit: sic vitæ suæ historiam texens, ut ei perrarum aliquid, quod allegoricè intelligi possit, interserat: quatenus & ex magna parte historica sint quæ memorat, & tamen aliquando per hæc eadem ad spiritalem intelligentiam confluat. Quia itaque fortitudine ab omni lapsu exteriora sua custodiæ interioris disciplina constrinxerit, insinuat dicens.

A P .
XXXI. **P**Epigi sedus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hereditatem omnipotens de excelsis? Numquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniquitatem? Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? Si ambulavi in vanitate, & festinavi in dolo pes meus: appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam. Si declinavi gressus meus de via, & si secutus est oculus meus cor meum, & si in manibus meis adhasit macula: seram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur.

Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium inimici mei insidiatus sum: scortum alterius sit uxor mea, & super illam incurventur alij. Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima: ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans gemmina. Si contempsi subire iudicium cum servo meo & ancilla mea, cum disceptarent adversum me. Quid enim faciam cum surrexerit ad indicandum Deus? & cum quaesierit, quid respondebo illi? Numquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est, & formavit in vulva unus? Si negavi quod volebant pauperibus, & oculos viduae expectare feci: Si comedi bucellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea: (Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, & de utero matris mea egressa est mecum.) Si despexi praetereuntem, eo quod non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera eius, & de velteribus ovium mearum calefactus est: Si levavi super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorem: humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum ossibus suis conteratur. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui. Si putavi aurum robur meum, & obryzo dixi, fiducia mea. Si letatus sum super multis divitijs meis, & quia plurima reperit manus mea. Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem clare: & letatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo: quae est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum. Si gavivus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultavi quod invenisset eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam eius. Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus eius, ut saturemur? Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit. Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam. Si expavi ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium. Quis mihi tribuat adiutorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens: & librum scribat ipse qui iudicat, ut in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi? Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum. Si adversum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius descent: si fructus eius comedi absque pecunia, & animam agricolarum eius afflixit: pro frumento orietur mihi tribulus, & pro hordeo spina. Finita sunt verba Iob.

Quod servi Dei non solum ad munditiam carnis, sed etiam ex proposito & pacto ad puritatem cordis operam dare debeant.

CAPUT II.

Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.] Cum sit invisibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangitur, nisi quod inhærens corpori, quasi quædam egrediendi foramina ejusdem corporis sensus habet. Visus quippe, auditus, gustus, odoratus, & tactus, quasi quædam viæ mentis sunt, quibus foras veniat, & ea quæ extra ejus sunt substantiam, concupiscat. Per hos etenim corporis sensus quasi per fenestras quasdam exteriora quæque anima respicit, respiciens concupiscit. Hinc etenim Hieremias ait: *Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras, Mors quippe per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cum per sensus corporis concupiscentia veniens, habitaculum intrat mentis. Quo contra, hoc quod jam sæpe diximus de iustis, per Esaiam dicitur: Qui sunt hi, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Iusti namque volare ut nubes dicuntur, quia à terrenis contagijs sublevantur: & quasi columbæ ad fenestras suas sunt, quia per sensus corporis exteriora quæque intentione non respiciunt rapacitatis, eosque foras non rapit concupiscentia carnalis. Quisquis verò per has corporis fenestras incautè exterius respicit, plerumque in delectationem peccati, etiam nolens cadit; atque obligatus desiderijs, incipit velle quod noluit. Præceps quippe anima dum antè non providet, ne incautè videat quod concupiscat, cæca pòst incipit desiderare quod vidit. Unde & Propheta mens, quæ sublevata sæpe mysterijs internis intererat, quia alienam conjugem incautè vidit, obtenebrata postmodum sibimet illicite conjunxit. Sanctus autem vir, qui acceptis corporis sensibus velut subjectis ministris quidam æquillimus iudex præest, culpas concipit antequam veniant, & velut insidiantis morti fenestras corporis claudit, dicens: [Pepegi fœdus cum*

A oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.] Ut enim cogitationes cordis castè servare potuisset, fœdus cum oculis pepigit, ne priùs incautè aspiceret, quod postmodum invitum amaret. Valde namque est grave, quod caro deorsum trahit; & semel species formæ cordi per oculos illigata, vix magni luctaminis manu solvitur. Ne ergo quædam lubrica in cogitatione versemus, providendum nobis est; quia inveni non decet, quod non licet concupisci. Ut enim munda mens in cogitatione servetur, à lascivia voluptatis suæ deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptiores ad culpam. Neque enim Eva lignum veritum contigisset, nisi hoc priùs incautè respiceret. Scriptum quippe est: *Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit.* Hinc ergo pensandum est, quanto debeamus moderamine erga illicita visum restringere nos qui mortaliter vivimus, si & mater viventium per oculos ad mortem venit. Hinc etiam sub Judææ voce, quæ exteriora videndo concupiscens, bona interiora perdidit, Propheta dicit: *Oculus meus depredatus est Thren. animam meam.* Concupiscendo enim visibilia, invisibiles virtutes amisit. Quæ ergo interiorem fructum per exteriorum visum perdidit, per oculum corporis pertulit prædam cordis. Unde nobis ad custodiendam cordis munditiam, exteriorum quoque sensuum disciplina servanda est. Nam quantalibet virtute mens polleat, quantalibet gravitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exterius perstrepunt; & nisi interioris gravitatis pondere, & quasi juvenili quodam vigore refrænentur, ad fluxa quæque & levia mentem enervem trahunt. Videamus igitur quomodo beatus Job id quod in eo fluxum ac puerile caro sapere potuit, juvenili sapientiæ vigore restrinxit. Ait enim: [*Pepegi fœdus cum oculis meis.*] Et quia non in se actionem tantummodo, sed & cogitationem luxuriæ extinxit, secutus adjunxit: [*Ut ne cogitarem quidem de virgine.*] Sciebat nimirum luxuriam esse in corde refrænantam, sciebat per sancti Spiritus donum, quod Redemptor noster veniens, legis præcepta transcederet, & ab electis

fuis non solum luxuriam carnis, sed etiam cordis A
 aboleret, dicens: *Scriptum est: Non adulterabis: ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Per Moysen quippe luxuria perpetrata, per auctorem verò munditiæ, luxuria cogitata damnatur. Hinc est enim quòd discipulis primus
 Ecclesiæ pastor dicit: *Propter quod succinēti lumbos mentis vestra, sobrii perfectè sperate in eam, quæ offeritur vobis, gratiam.* Lumbos enim carnis succingere, est luxuriam ab effectu frænare. Lumbos verò mentis succingere, est hanc etiam à cogitatione restringere. Hinc est, quòd Angelus, qui Ioannem alloquitur, zonâ aureâ super mamillas cinctus esse perhibetur. Quia enim Testamenti novi munditia etiam cordis luxuriam frænât, Angelus qui in eo apparuit, in pectore cinctus venit. Quem bene zona aurea stringit: quia quisquis supernæ patriæ civis est, non jam timore supplicij, sed amore charitatis immunditiam deserit. Malum verò luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus namque adversarius noster cum ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitationis molitur. Unde &
 serpenti à Domino dicitur: *Pectore & ventre repes.* Serpens videlicet ventre repit, quando hostis lubricus per humana membra sibimet subdita, usque ad expletionem operis luxuriam exercet. Serpens autem repit pectore, quando eos, quos in opere luxuriæ non valet, polluit in cogitatione. Alius itaque luxuriam jam perpetrât actione, huic serpens repit ex ventre. Alius autem perpetrândam verlat in mente, huic serpens repit ex pectore. Sed quia per cogitationem ad explenda opera pervenitur, rectè serpens priùs pectore, & postmodum repere ventre describitur.

Quòd virtutes invicem se complectuntur, nec castitas sine humilitate, nec humilitas sine castitate aliquid valet.

CAPUT III.

Unde beatus Job, quia disciplinam etiam in cogitatione tenuit, unâ custodiâ serpentis pectus ventremque superavit, dicens: *[Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.]* Quam nimirum cordis munditiam quisquis adipisci non appetit, quid aliud quàm ejusdem à se munditiæ auctorem repellit? Unde & beatus Job protinus D
 subdit: *[Quam enim partem Deus haberet in me desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?]* Ac si apertè dicat: Si mentem in cogitatione polluero, ejus qui munditiæ auctor est, esse hereditas nequaquam possum. Nulla enim bona sunt cetera, si occulti iudicis oculis castitatis testimonio non approbantur. Omnes quippe virtutes in conspectu conditoris vicaria ope se sublevant: ut quia una virtus sine alia vel nulla est omnino, vel minima, vicissim sua conjunctione fulciantur. Si enim vel castitatem humilitas deserat, vel humilitatem castitas relinquat, apud auctorem humilitatem castitas prodesse quid prævalet vel superba castitas, vel humilitas inquinata? Sanctus igitur vir ut ab auctore suo in bonis reliquis possideri mereatur, cordis munditiam custodiens, dicat: *[Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet Deus in me desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?]* Ac si apertè fateatur, dicens: Habere in me possessionem suam excelsorum conditor renuit, si mens mea ante conspectum illius in infimis desiderijs tabescit. Sed inter hæc sciendum est, aliud esse quòd animus de tentatione carnis patitur, aliud verò cum per consensum delectationibus obligatur. Plerumque enim cogitatione prava pulsatur, sed renittitur: plerumque autem cum perversum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per defi-

*De pe-
nit. dist.
a. c. In-
ter hæc.*

derium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cum pulsât; sed cum hanc sibi per delectationem subjugat. Hinc etenim prædicator egregius dicit: *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana.* Humana quippe tentatio est, qua plerumque in turpi cogitatione tangimur etiam nolentes: quia ut nonnumquam & illicita ad animum veniant, hoc utique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Jam verò dæmoniaca est, & non humana tentatio, cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus adstringit. Hinc iterum dicit: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Peccatum quippe in mortali corpore non esse, sed regnare prohibuit: quia in carne corruptibili non regnare potest, sed non esse non potest. Hoc ipsum namque ei de peccato tentari peccatum est, quo quia quamdiu vivimus, perfectè omnimodo non caremus. Sancta prædicatio quoniam hoc expellere plenè non potuit, ei de nostri cordis habitaculo regnum tulit, ut appetitus illicitus etiam plerumque bonis nostris cogitationibus occultè se quasi fur inserit, saltem si ingreditur, non dominetur. Vir igitur sanctus dicens: *[Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine:]* nequaquam vult intelligi, quia ejus animus culpa in cogitatione non contigit, sed quia numquam hunc ex consensu superavit. Nam velut integerrimam possessionem Dei, mentem suam contra adversarij depreddationem vindicat, qui protinus adjungit: *[Quam enim partem haberet Deus in me desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?]* Ac si apertè dicat: Carne quidem mortali corruptionis conditioni subjaceo, sed auctori unde servio, si ei integrum à consensu culpæ animum non defendo? Sequitur.

Quòd iusti dum temporaliter flagellantur, probantur: reprobi verò, qui in laboribus hominum modo non sunt, aeterno anathemate condemnantur.

CAPUT IV.

Numquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniquitatem? O quanta consolatio ægrotis, & quantus mæror sanis. Festina consolatio bonorum, est consideratio finis malorum. Dum enim ex eorum interitu malum conspiciunt quod evadunt, leve existimant quiddid adveni in hac vita patiuntur. Eant ergo nunc reprobi, & delectationum suarum desideria compleant: in finis suæ damnatione sensuri sunt, quia mortem malè viventes amaverunt. Transitorio autem verberere affligantur electi, ut à pravitate flagella corrigant, quos paterna pietas ad hereditatem servat. Nunc etenim flagellatur iustus, & verberere disciplinæ corrigitur: quia ad æternæ hereditatis patrimonium præparatur. In suis autem voluptatibus relaxatur iniustus, quia tantò ei temporalia bona suppetunt, quantò æterna denegantur. Iniustus ad debitam mortem currens, effrenatis voluptatibus utitur; quia & vituli qui mactandi sunt, in liberis partibus relinquuntur. At contrà iustus à delectationis transitorie jucunditate restringitur, quia & nimirum vitulus ad laboris usum vitæ deputatus, sub iugo retinetur. Negantur electis in hac vita bona terrena: quia & agris, quibus spes vivendi est, nequaquam à medico cuncta quæ appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobis bona, quæ in hac vita appetunt: quia & desperatis agris omne quod desiderant, non negatur. Perpendant igitur iusti quæ sint mala, quæ iniquos manent, & nequaquam eorum felicitati invadeant, quæ percurrunt. Quid est enim quòd eorum gaudijs admirentur, quando & ipsi per iter asperum ad salutem patriam, & illi quasi per amœna prata ad foveam tendunt? Dicat ergo vir sanctus: *[Numquid non perditio est iniquo, & alienatio*

operantibus iniquitatem?] Quod videlicet alienationis verbum durius sonaret, si hoc interpretes in suæ linguæ voce tenuisset. Quod enim apud nos alienatio, hoc apud Hebræos anathema dicitur. Tunc ergo alienatio erit reprobis, cum ab hereditate districti iudicis se anathema esse conspiciunt, quia hic cum peruersis moribus contempserunt. Floreant igitur iniqui, à flore eternæ hereditatis alieni: Iusti verò semetipsos solerter inspiciunt, & in cunctis actionibus suis à Domino se videri pertimescant. Unde & apertè mox subditur: [*Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?]* Quid viarum nomine, nisi actiones denunciat: Hinc enim per Hieremiam dicitur: *Bonas facite vias vestras & studia vestra.* Quid verò gressuum appellatione, nisi vel motus mentium, vel profectus accipimus meritorum? Quibus profecto gressibus ad semetipsam nos Veritas vocat, dicens: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis.* Ad se quippe venire nos Dominus præcipit, nimirum non gressibus corporis, sed profectibus cordis. Ipse namque ait: *Veniet hora quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitur Patrem.* Et paulò post: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate: nam & Pater tales querit, qui adorent eum.* In corde ergo esse gressus insinuat, quando & ut veniamus vocat, & tamen motu corporis nequaquam nos ad alia transire denunciat. Sic autem Dominus uniuersis quibus considerat vias, sic dinumerat gressus, ut ne minutissimæ quidem cogitationes ejus iudicio, ac verba tenuissima, quæ apud nos usu viluerunt, indidiscussa remaneant. Hic enim dicit: *Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit fratri suo, Racha; reus erit concilio. Qui dixerit, Fatue; erit gehenna ignis.* Racha quippe in Hebræo eloquio vox indignantis est, quæ quidem animum irascentis ostendit, nec tamen plenum verbum iracundiæ exprimit. Prius ergo ira reprehenditur sine voce, postmodum verò ira cum voce, sed necdum pleno verbo formata: ad extremum quoque cum dicitur, Fatue; ira redarguitur, quæ cum excessu vocis expletur etiam perfectione sermonis. Et notandum, quòd in ira perhibet reum esse iudicio: in voce itæ, quod est racha, reum concilio: in verbo vocis, quod est fatue, reum gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ crevit ordo sententiæ: quia in iudicio adhuc causa discutitur, in concilio autem jam causæ sententia definitur: in gehenna verò ignis ea quæ de concilio egreditur, sententia expletur. Quia igitur humanorum actuum Dominus subtili examine gressus enumerat, ira sine voce iudicio, ira in voce concilio, ira verò in voce atque sermone gehennæ ignibus mancipatur. Hanc subtilitatem considerationis ejus Propheta aspexerat, cum dicebat: *Fortissime, magne, potens exercituum nomen tibi, magnus concilio, incomprehensibilis cogitatu, cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam: ut reddas unicuique secundum vias suas, & secundum fructum adventionum manuum ejus.* Sic eandem vias Dominus subtili examinatione considerat, ut in unoquoque nostrum nec ea quæ remuneret bona prætereant, nec mala, quæ videlicet displicent, sine increpatione derelinquat. Hinc est enim, quòd Angelum Ecclesiæ Pergami & in quibusdam laudat, & in quibusdam redarguit, dicens: *Scio ubi habitas, ubi sedes est satana, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam.* Et paulò post: *Sed habeo adversum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam.* Hinc Angelus Thyatiræ dicitur: *Novi opera tua, & charitatem tuam, & fidem, & ministerium, & patientiam tuam, & opera tua novissima plura prioribus: sed habeo adversum te pauca, quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit prophetem, docere & seducere servos meos, & fornicari, & manducare idolothytum.* Ecce bona memorat, nec tamen refecanda mala si-

ne pœnitentia relaxat: quia scilicet sic singulorum vias considerat, sic gressus enumerans pensat, ut subtili examine perpenderit vel quantum quisque ad bona proficiat, vel quantum ad mala devians suis profectibus contradicat. Incrementum quippe meritorum, quod bonæ vitæ studijs augetur, plerumque mali admixtione retrahitur; & bonum quod animus operando construit, hoc alia perpetrando pervertit. Unde sancti viri tantò se subtilius in cogitatione constringunt, quantò à superno iudice districtius considerari conspiciunt. Mentem quippe discutiunt, invenire si qua deliquerint querunt, ut tantò fiant irreprehensibiles iudici, quantò semetipsos quotidie & sine cessatione reprehendunt. Nec tamen hac de re jam gaudia securitatis sumunt: quia ab illo se videri considerant, qui in eis & illa videt, quæ videre ipsi in semetipsis non valent. Et quidem beatus Job perfectionis vitam inter veteres tenuit: sed quia ejus intentio ad Redemptoris adventum prophetico spiritu erumpit in illius præceptis, pensat ipse quam multa de perfectione minus habeat. Unde & subdit.

Quod sancti viri utrum amore an odio digni sint, non satis intelligunt, sed revelari sibi à Deo utrum simpliciter an aliter ambulent, humiliter postulant.

CAPUT V.

SI ambulavi in vanitate, & festinavi in dolo pes meus: appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.] Scire Deus dicitur, scire nos facere, usitato nostræ locutionis modo, qui lætum diem dicimus, ex quo contingit ut lætemur. Hinc est enim quòd ad Abraham Dominus dicit: *Nunc cognovi, quòd timeas Deum.* Neque enim creator temporum quidquam cognovit ex tempore; sed cognoscere ejus est, ex cujuslibet causæ emergentis articulo nobis cognitionem præbere. Quis verò statera nomine, nisi mediator Dei & hominum designatur? In quo equa lance omnia merita nostra pensantur, & in cujus præceptis agnoscimus, quid in nostra vita minus habeamus. In hac autem statera appendimur, quoties ad vitæ ejus exempla provocamur. Hinc namque scriptum est: *Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* Qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur. Hinc per Paulum dicitur: *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Jesum, qui propositio sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.* Ad hoc itaque Dominus apparuit in carne, ut humanam vitam admonendo excitaret, exempla præbendo accenderet, moriendo redimeret, resurgendo repararet. Cum ergo nulla in se beatus Job jure redarguenda reperit, ad exceedentem omnia Redemptoris vitam mentis oculos tendit, ut in illa cognoscat ipse quid minus habeat, cum dicit: [*Si ambulavi in vanitate, & festinavi in dolo pes meus: appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.*] Ac si apertè dicat: Si qua umquam leviter, si qua perniciosè perpetravi, Dei & hominum mediator appareat, ut in ejus vita cognoscam, an ego veraciter simplex fuerim. Qui enim, ut diximus, suorum temporum viros excesserat, mediatorem Dei & hominum quærebat: ut in illo pensatus agnosceret, si vitam simplicem verè tenuisset. Dicit ergo: [*Appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.*] Quod est, scire me faciat. Ac si patenter fateatur, dicens: Quantum ad humanæ vitæ modum, nulla in me reprehendenda jam video: sed nisi mediator Dei & hominum cum subtilioris vitæ præceptis appareat, quantum adhuc à

vera simplicitate discrepem, non cognosco. Rectus verò ordo servatur, si prius in vanitate, & postmodum pes in dolo festinaſſe dicatur. Vanitas quippe ad levitatem, dolus verò ad malitiam pertinet. Et nonnulli plerumque ad quædam poſt malitioſa perveniunt, quia prius levia non declinant. Sequitur: *7.* [*Si declinavit gressus meus de via.*] Toties gressus de via declinat, quoties noſtra cogitatio iter rectitudinis per conſenſum relinquit erroris. Quasi verò tot gressus extra viam ponimus, quot perverſis deſideriis ab cæleſtis vitæ delectatione ſeparamur. Ut enim præfati ſumus, adhuc carnis corruptibilis pondere gravati, nequaquam valemus ſic vivere, ut nulla nos poſſit culpæ delectatio pulſare. Sed aliud eſt nolentem tangi, aliud conſentientem animum perimi. Sancti autem viri tantò vigilantiori ſe circumſpectione cuſtodiant, quantò ſe pulſari ſiniſtris motibus vel tranſitoria delectationis dedignantur. Unde & adhuc ſubditur.

Quanta ſollicitudine Sancti cor ſuum cuſtodiant, & exteriora membra ab illicito tactu avertant.

CAPUT VI.

SI ſecurus eſt oculus meus cor meum.] Ecce iterum per interioris vigoris cuſtodiam, ad exteriorum membrorum diſciplinam redit: ut ſi quid fortasſe cor illicitum concupiſceret, preſſus diſciplinæ magiſterio oculus videre recuſaret. Sicut enim ſæpe tentatio per oculos trahitur, ſic nonnumquam concepta intrinſecus, compellit ſibi extrinſecus oculos deſervire. Nam plerumque res quælibet innocenti mente reſpicitur, ſed ipſo conſpectu animus concupiſcentiæ gladio confoditur. Non enim, ut exempli cauſa jam diximus, David Vriæ conjugem ideo ſtudioſè reſpexit, quia concupierat, ſed potiùs ideo concupivit, quia incautè reſpexit. Fit verò rectæ retributionis examine, ut qui exteriori negligenter utitur, interiori oculo non injuſtè cæcetur. Sæpe autem intrinſecus concupiſcentia dominatur, & illecebratus animus ad uſus ſuos ſenſus corporeos famulari, more tyrannidis exigit; ſuiſque voluptatibus oculos ſervire compellit, atque, ut ita dicam, fenestras luminis ad tenebras aperit cæcitat. Unde ſancti viri cum ſiniſtra pulſari delectatione ſe ſentiunt, ipſa per quæ formæ ſpecies ad mentem ingreditur, diſciplinæ magiſterio lumina reſtringunt, ne præva cogitationi viſio lenocinata famuletur. Quæ ſi unquam ſubtiliter cuſtodiri negligitur, cogitationis immunditia protinus ad operationem tranſit. Unde & mox ſubditur.

Quod niſi feſtinè reſiſtatur tentationi naſcenti in corde, ſubito ita roboratur, ut ipſam mentem membrorum dominam teneat captivam.

CAPUT VII.

ET ſi in manibus meis adheſit macula.] Sanctus ergo vir ſciens quòd plerumque prava cogitatio per oculos veniat ad mentem, paulò ſuperius dixit: [*Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.*] Perpendens etiam, quòd nonnumquam in mente oritur, ſed huic obortæ oculi perverſè famulantur, ait: [*Si ſecurus eſt oculus meus cor meum.*] Ac ſi apertè dicat: Nec paſſim videre volui quæ concupiſcerem, nec videndo unquam ſecutus ſum quæ concupivi. Dicat ergo: [*Si ſecurus eſt oculus meus cor meum.*] quia & ſi quid unquam illicitum mens ejus, ut videlicet humana, concepit, altioris diſciplinæ magiſterio conſtrictus, ſe per illicita ducere, ſibiſque famulari oculus noluit. Penſemus ad hæc conſcientias noſtras, & quanti culminis viſtæ fuerit, ex noſtri cordis dejectione videamus. Ecce ſi qua illicita aliquando cogitavit; quia ea citiùs inter arcana cordis gladio ſancti vigo-

ris extinxit, pervenire illa uſque ad opera non permittit. Unde ut præmiſimus, illico ſubjungit. [*Et ſi in manibus meis adheſit macula.*] Quando enim macula in manibus, id eſt, culpa in actionibus inhæret, quam cenſura diſciplinæ non ſinebat in cogitatione proficere? Neque enim culpa ad opus prodire permittitur, ſi intus ubi naſcitur, extinguitur. Si autem tentationi in corde naſcenti feſtinè non reſiſtitur, hæc eadem, qua nutritur, mora roboratur; & exiſtens foris in operibus, vinci vix prævalet, quia ipſam intus membrorum dominam mentem captivam tenet. Quia verò vir ſanctus ſuperiora omnia ſub conditione intulit, ſi hæc unquam perpetraverit, ſententiâ ſe maledictionis aſtringit, dicens.

Quod doctōr Eccleſie ſi aliter docet quàm vivat, ipſo jeſuno, alius quod ſeminatum eſt comedit: & ſæpe quod gignit verbo, occidit exemplo: & de iudicio Salomonis, in quo mulier qua filium ſuffocaverat, ab ea, cuius filius vivebat, ſubtiliſſimo examine diſtincta eſt.

CAPUT VIII.

SERAM. & alius comedit, & progenies mea eradicetur.] More ſacri eloquii ſerere dicimus, verba vitæ prædicare. Hinc etenim Propheta ait: *Beati qui ſæpe ſeminatis ſuper omnes aquas.* Sanctæ quippe Eccleſiæ prædicatores ſuper omnes aquas ſeminare conſpexit, quia cunctis latè populis verba vitæ, quaſi cæleſtis panis grana, tradiderunt. Comedere autem, eſt bonis operibus ſatiari. Unde per ſemetipſam Veritas dicit: *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus.* *1. Joan. 4. 6* qui miſit me. Si ergo ea quæ protulit, facere prætermiſit, ait: [*Seram, & alius comedit.*] Ac ſi apertè dicat: Quod os meum loquitur, non ego, ſed alter operetur. Prædicator quippe, qui à ſuis vocibus, moribus diſerepat, jejunus ſerit, quod alius manducet: quia ſuo ſemine ipſe non paſcitur, quando à verbi ſui rectitudine prava actione vacuatur. Et quia plerumque diſcipuli incaſum bona audiunt, cum ex magiſtri vita, operum exemplo deſtruuntur, rectè ſubjungitur: [*Et progenies mea eradicetur.*] Doctōris enim progenies eradicatur, quando is qui per verbum naſcitur, per exemplum necatur: quia quem lingua vigilans gignit, vitæ negligentia occidit. Neque enim torpentis nobis eſt mente tranſeundum, quod apud Salomonem mulier filium, quem vigilans lactare conſueverat, dormiens interemit: quia nimirum magiſtri vigilantes quidem ſcientia, ſed vita dormientes, auditores ſuos quos per vigilias prædicationis nutriunt, dum quod dicunt, facere negligunt, per ſomnum torporis occidunt, & negligendo opprimunt, quos alere verborum lacte videbantur. Unde plerumque dum ipſi reprehendiſſimè vivunt, & habere diſcipulos vitæ laudabiliter nequeunt, & alienos ſibi attrahere conantur: quatenus dum bonos ſe habere ſequaces oſtendunt, apud iudicia hominum excuſent mala quæ agunt, & quaſi per ſubditorum vitam, mortiferam tegant negligentiam. Unde illic mulier filium quia extinxit proprium, quæ ſivit alienum. Sed tamen veram matrem Salomonis gladius invenit: quia videlicet cuius fructus vivat, vel cuius intereat, extremo examine ira diſtincti iudicis demonſtrat. Ubi & illud eſt ſolertè intuendum, quòd vivens filius prius dividi præcipitur, ut ſoli poſtmodum matri reddatur: quia in hac vita quaſi partiri conceditur vita diſcipuli, dum ex illa nonnumquam alter apud Deum meritum, alter verò apud homines laudem habere permittitur. Sed falſa mater eum quem non genuit, occidi non metuit: quia arrogantes magiſtri & charitatis ignari, ſi pleniffimum nomen laudis ex alienis diſcipulis confequi nequeunt, eorum vitam crudeliter infequantur. Invidiæ enim face ſuccenſi, nolunt aliis vivere, quos ſe conſpiciant non poſſe poſſidere.

tutum moderamina? In quo tanta est auctoritas regiminis, ut ad silentium restringantur duces: tanta humilitas cordis, ut ex æquo ad iudicium venire permittantur ancillæ. Ecce apparet miro modo in potestate principibus potentior, in certamine servis æqualis: in cœtu principum memor regiminis, in certamine famulorum memor conditionis. Se quippe sub vero domino famulum conspiciat, ideoque cordis altitudinem se super famulos non extollit. Unde & protinus subdit: [*Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? & cum quaeserit, quid respondebo illi?*] Qui venturum iudicem cogitat, indefinenter quotidie rationum suarum in melius causas parat: quia dum æternum Dominum tremore cordis intuetur, iura temporalis domini super subiectos moderari compellitur. Pependit enim nil esse quod temporaliter præest ceteris, quando illi ad reddendam rationem subest, qui sine fine dominatur. Sæpe namque transitoria potestas animum per abrupta elationis rapit. Et quia eò quisque extollitur, quò se esse super alios videt, illum oportet qui super se est, semper aspiciat, ut ejus metu qui supra omnia est, crescentem intrinsecus animi tumorem premat. Intueatur enim qui sub ipso sint, sed consideret sub quo ipse sit: ut ex consideratione veri domini, decreseat tumor falsæ dominationis. Unde beatus Job, quia ejus iudicium qui super omnia est, metuit, hic ad temporale iudicium famulis æqualis venit, dicens: [*Si contempsi iudicium subire cum seruo meo & ancilla mea, cum discerparent aduersum me. Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? & cum quaeserit, quid respondebo illi?*] Qui ut semper cor in humilitate deprimat, nequam in eisdem famulis conspiciat, quòd sibi status est dispar, sed quòd natura communis. Unde etiam subdit: [*Nunquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est, & formavit in vulua unus?*] Potentibus viris magna est virtus humilitatis, considerata æqualitas conditionis. Omnes namque homines naturâ æquales sumus; sed accessit dispensatorio ordine, ut quibusdam prælati videamur. Si igitur hoc à mente deprimimus quod temporaliter accessit, invenimus citius quod naturaliter sumus. Plerumque enim se animo accepta potestas obijcit, eumque tumidis cogitationibus fallit. Manu ergo humillimæ considerationis deprimendus est tumor elationis. Si enim apud semetipsam mens descendit de vertice culminis, citius planitiem invenit naturalis æqualitatis. Nam, ut præfati sumus, omnes natura æquales genuit; sed variante meritorum ordine, alios aliis dispensatio occulta postponit. Ipsa autem diversitas, quæ accessit ex vitio, rectè est divinis iudiciis ordinata: ut quæ omnis homo iter vitæ æque non graditur, alter ab altero regatur. Sancti autem viri cum præsumunt, non in se potestatem ordinis, sed æqualitatem conditionis attendunt: nec præesse gaudent hominibus, sed prodesse. Sciunt enim quòd antiqui patres nostri, non tam reges hominum, quam pastores pecorum fuisse memorantur. Et cum Noe Dominus filiisque ejus diceret: *Crescite & multiplicamini & implete terram*, subdit: *Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terra.* Non enim ait: Sit super homines, qui futuri sunt; sed, *Sit super cuncta animalia terra.* Homo quippe animalibus irrationabilibus, non autem ceteris hominibus naturâ prælatus est: & idcirco ei dicitur, ut ab animalibus, & non ab homine timeatur: quia contra naturam superbire est, ab æquali velle timeri, quamvis plerumque à subditis etiam sancti viri timeri appetunt, sed quando ab eisdem subditis Deum minimè timeri deprehendunt; ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina iudicia non formidant. Nequaquam ergo præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum iustitiam quærunt. In eo enim,

A quòd metum sibi à perversè viventibus exigunt, quasi non hominibus, sed brutis animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea etiam debent formidini jacere substrati. Cum verò deest vitium quod corrigatur, non de excellentia potestatis, sed de æqualitate conditionis gaudent: & non solum ab eis metui, sed etiam plus quam necesse est honorari refugiant. Neque enim leve se perpeti damnū humilitatis credunt, si ab eis pro merito damnum pluris æstimentur. Hinc est enim quòd primus pastor Ecclesiæ, cum adorante se Cornelio, super se sibi honorem videret oblatum, ad æqualitatem conditionis suæ citius recurrit, dicens: *Surge, & ipse ego homo sum.* Quis enim nesciat, quòd conditori suo homo debeat, & non homini proferri? Quia ergo humiliari sibi plus quam debuit proximum vidit, ne ultra humanitatis metas mens intumesceret, esse se hominè recognovit, quatenus illati sibi honoris elationem frangeret ex considerata æqualitate conditionis. Hinc à Joanne Angelus adoratus, creaturam se esse cognovit, dicens: *Vide ne feceris, confertus tuus sum, & fratrum tuorum.* Hinc Propheta, cum ad videnda sublimia rapitur, filius hominis vocatur: ut ductus ad cælestia, hominem se esse meminerit. Ac si eum divina vox verbis apertioribus admoneat, dicens: *Memento quid sis, ne de his ad quæ raperis, extollaris, sed altitudinem revelationis tempera memoria conditionis.* Ex eo ergo colligendum est, quantā communis naturæ memoriā in corde deprimi debeat terrenæ potestatis timor, si ex humanitatis vocabulo agitur, ne cogitationis elatio ex secretis cælestibus generetur. Cujus videlicet humanitatis bene beatus Job semper recordationem tenuit, qui ait: [*Nunquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est, & formavit in vulva unus?*] Ac si aperte dicat: *Cur non æquè debeamus in cujuslibet negotii iudicio discuti, qui per conditoris potentiam sumus æqualiter facti?* Sed quia castitatis ejus atque humilitatis acta cognovimus, nunc liberalitatis opera cognoscamus. Sequitur.

Quòd hi qui charitatem Dei habent, secundum facultatis suæ mensuram pauperibus spiritu, qui non ex desiderio, sed ex necessitate postulant, nihil negare debent.

CAPUT XI.

Si negavi quod volebant pauperibus, & oculos vidua expectare feci.] Per hæc dicta vir sanctus ostenditur, non solum ad inopiam pauperibus, sed etiam ad habendi desiderium deservisse. Sed quid si ipsa vellent pauperes, quæ fortassis accipere non expedit? An quia in Scriptura sacra dici pauperes humiles solent, ea sola æstimandi sunt accipere pauperes, quæ humiles petunt? Et proculdubio oportet, ut incunctanter detur quidquid cum vera humilitate requiritur; id est, quod non ex desiderio, sed ex necessitate postulatur. Nam valde superbire est, extra metas inopiæ aliquid desiderare. Unde & superbè petentibus dicitur: *Petitis & non accipitis, eo quòd male petatis.* Quia ergo illi sunt veraciter pauperes, qui inflati per superbiam spiritum non sunt, quos aperte Veritas exprimit, cum dicit: *Beati pauperes spiritu;* rectè nunc per sanctum virum dicitur: [*Si negavi quod volebant pauperibus:*] quoniam qui ea volunt, quæ profecto liquet quòd eis non expediunt, eo ipso quòd superbiam abundant spiritu, jam pauperes non sunt. Sed beatus Job dum pauperes humiles appellat, quidquid ab eo accipere pauper voluit, non negavit: quia veraciter quilibet humilis quod non potuit obtinere, nec voluit. Sed cum largitatem mentis suæ indicat, quia ad votum se pauperibus concurrisse manifestat, necesse est ut quæramus, ne lumen misericordiæ, dationis tar-

dicatate fufcaverit. Unde fubjungit: [Et oculos vidua A expectare feci.] Petentem fe viduam expectare noluit, ut non folum ex munere, fed etiam ex celeritate muneris, bonorum operum merita augetet. Unde alius fcriptum eft: Ne dicas amico tuo, vade & revertere, & cras dabo tibi: cum ftatim poffis dare. Sed nonnulli folent exterius multa largiri, communis autem vite gratiam repellentes, habere pauperes focios in domestica converfatione refugiunt. Unde beatus Job, ut non folum fe infinuere exterius multa praeftitiffe, fed apud fe quosque inopes etiam in domestica converfatione recepiffe, protinus adjungit.

Quod servi Dei cum pupillis & viduis subsidia temporalia, & mensam debeant habere communem.

CAPUT XII.

SI comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea] Scilicet pietati fe praedudicium facere astitmans, si solus comederet quod Dominus omnium communiter creasset. Quae profecto communio converfationis esse cum talibus intra domesticos parietes debet, ex quibus aeterna proficiant merita retributionis. Unde sanctus vir non quemlibet, sed ad manducandum, focium pupillum fe habuisse perhibet. Sed tanta haec pietatis viscera utrum a semetipso habuerit, an conditoris sui gratia fit consecutus, innotefcit. Sequitur.

Quod Sancti non sibi, sed conditori suo tribuant, si quid boni habeant.

CAPUT XIII.

Quia ab infantia mea crevit mecum miseria, & de utero matris meae egressa est mecum.] Misericordia etenim est ejus fuerit arbitrii, ut cum ipso proficeret; liquet tamen quia ejus arbitrii non fuit, ut cum ipso de utero exiret. Constat ergo, quia suae virtuti nil tribuit, qui profecto testatur, quia hoc ex conditoris munere accepit. Bonum igitur, quod a conditore habuisse se intimat, liquet proculdubio, quia ad laudem conditoris narrat, indicans ab ipso fe accepisse ut pius effet, a quo accepit ut effet: quia sicut suo opere in utero conditus non fuit, ita nec sua virtute ab utero pius fuit. Sed pensandum nobis est, quod asserit: [Crevit mecum.] Nonnulli enim quo ad aetatem crescunt, ab innocentia decrefcunt. Electis vero cum foris aetas corporis, intus, si dici liceat, crefcit aetas virtutis. Sequitur.

Quod opera misericordia cum benignitate & hilaritate debeant fieri, quia qui fasu elationis aliquid dat, amplius ex contemptu culpam, quam ex munere meretur mercedem.

CAPUT XIV.

SI despexi praeferentem, eo quod non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est.] Quod pauperem non despexit, virtutem humilitatis exhibuit: quod autem operuit, pietatis. Duae quippe istae virtutes ita fibimet esse connexae debent, ut vicario semper opere fulciantur; quatenus nec humilitas, cum venerat proximum, largitatis gratiam deferat, nec pietas cum largitur, intumescat. Erga indigentiam itaque proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pietatem: ut cum indigentem rebus necessariis naturae tuae confortem videris, nec per impietatem desinas te gere, nec per superbiam negligas venerari, quem regis. Nam sunt nonnulli, qui mox ut ab egenis fratribus fuerint necessaria postulati, post dona largituri, in eos prius contumeliosa jaculantur. Qui est rebus ministerium pietatis perficiunt, verbis tamen gratiam humilitatis perdunt; ita ut plerumque videatur,

S. Greg. Tom. I.

quia illatae jam injuriae satisfactionem solvunt, cum post contumelias dona largiuntur. Nec magni est operis quod postulata tribuunt, quia ipso dationis suae munere vix eundem excessum sermonis tegunt. Quibus bene per Ecclesiasticum librum dicitur: *Omnino dato non des tristitiam verbi mali.* Et rursum: *Ad de verbum super datum bonum, & utraque cum homine justificato:* videlicet, ut datum exhiberi debeat per pietatem, & bonum verbum tribui per humilitatem. At contra, alii egenos fratres non student rebus fulcire cum possint, sed blandis tantum sermonibus fovere. Quos vehementer Jacobi praedicatione sancta reprehendit, dicens: *Si autem frater aut soror nudus sunt, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini, non dederitis autem eis quae necessaria sunt corpori: quid vobis proderit?* Quos Joannes quoque Apostolus admonet, dicens: *Filii mei, non diligamus verbo, nec lingua, sed opere & veritate.* Dilectio namque nostra semper exhibenda est & veneratione sermonis, & ministerio largitatis. Multum vero ad edomandam dantis superbiam valet, si cum terrena tribuit, verba solliciti magistri caelestis penset, qui ait: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum Luce, 16. defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula.* Si enim eorum amicitias aeterna tabernacula acquirimus, dantes proculdubio pensare debemus, quia patronis potius munera offerimus, quam egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur: *Vestra abundantia illorum inopiam suppleat, & ut illorum abundantia vestra inopia sit supplementum.* Ut videlicet solliciti perpendamus, quia & eos quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoque videbimus: & qui abundantes aspiciuntur, si largiri negligimus, quandoque inopes erimus. Qui itaque nunc temporale subsidium pauperi tribuit, ab eo postmodum perpetua recepturus, ut ita dicam, quasi ad frugem terram excolit, quae quod acceperit, uberius reddit. Restat ergo, ut numquam elatio surgat ex munere, quando videlicet dives ex eo quod pauperi tribuit, agit ut in perpetuum pauper non sit. Beatus igitur Job, ut diligenter ostenderet, humilitas atque misericordia quanta in eo fuerit consideratione lociata, ait: *(Si despexi praeferentem, eo quod non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est.)* Ac si aperte diceret: In amore proximi uno eodemque ordine & superbiae vitium, & impietatis premens, praeferentem quempiam & humiliter aspiciens non despexi, & misericorditer calefeci. Quisquis enim super eum, cui aliquid tribuit, fastu se elationis extollit, majorem culpam intrinsecus superbiendo peragit, quam extrinsecus largiendo mercedem: fitque ipse bonis interioribus nudus, cum nudum despicit vestiens; eoque agit, ut se ipso deterior fiat, quo se indigenti proximo meliorem putat. Minus quippe inops est, qui vestem non habet, quam qui humilitatem. Unde necesse est, ut cum naturae nostrae confortes exteriora non habere conspiciamus, quam multa nobis desint bona interiora pensemus; quatenus sese super inopes cogitatio nostra non elevet, cum solerter videt, quia nos tantum verius, quantum & interioribus indigentes sumus. Et quia sunt nonnulli, qui pietatis suae viscera tendere usque ad incognitos nesciunt, sed solis, quos per assiduitatem notitiae didicerint, miserentur: apud quos nimirum plus familiaritas, quam natura valet, dum quibusdam necessaria non quia homines, sed quia noti sunt, largiuntur; bene nunc per beatum Job dicitur: *(Si despexi praeferentem, eo quod non habuerit indumentum.)* Ignoto enim proximo misericordiam se indicat, quem praeferentem vocat: quia videlicet apud piam mentem plus natura valet, quam notitia. Nam & unusquisque qui indiget, eo ipso quo homo est, ei jam incognitus non est. Sequitur.

R r ij

Quod Sancti, in propriis causis suis habentes cum infirmioribus personis, gravari se etiam injuste aliquando patiuntur.

CAPUT XV.

Sillevavi super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiore.] Mos apud veteres fuit, ut ad portam seniores sederent, qui certantium jurgia judiciaria examinatione discernent, quatenus urbem, in qua concorditer opteretur vivere, discordes minimè intrarent. Unde & per Prophetam Dominus dicit: *Constituite in porta iudicium.* Hoc itaque loco quid portæ nomine exprimitur, nisi id quod agebatur in porta? Sicut enim pugnare castra dicimus, pro eo quod pugnatur ex castris; ita iudicium, quod in porta agi consueverat, porta nominatur. In porta ergo se superiorem videt, qui se melioris partis esse in iudicio, æquitas merito conficit. Beatus igitur Job, quia nec tunc contra pupillum manum exercuit, cum se etiam per iustitiam meritum potentior videret, nobis timoris regulam insinuans, dicit: *Si levavi super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiore.*) Ac si patienter dicat: Neque tunc utilitatis mee negotia virtute contra pupillum exequi volui, quando me in iudicio etiam ex iustitia potior vidi. Sancti etenim viri quando cum personis minoribus contentionum negotia subeunt, dum gravari vel in minimis timent, ipsi contra iustitiam gravari nequaquam refugiunt. Sciunt quippe, quia omnis humana iustitia iniustitia esse deprehenditur, si divinitus districtè iudicetur. Unde hoc quod sibi competit, cavent vehementer exigere, ne eorum actus supernam rectitudinem contingat subtiliter examinare. Sed ut inveniri iusti in divino examine valeant, plerumque apud humana iudicia gravari se & injustè patiuntur. Beatus autem Job vitæ suæ celsitudinem narrans, & multa sunt & mira quæ dixit. Sed quia plerumque humana mens renuit bona credere, quæ nescit operari; maledicti sibi sententiam protinus subjicit, si qua horum quæ dixerat, opere non implevit, dicens.

Quod bonum concordia per patientiam conservetur, sine qua socialis vita non perseverat: & quod quando per discordiam homines dissident quasi membra à corpore cadant.

CAPUT XVI.

Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum ossibus suis conteratur.) Quia operatio corporea per humerum ac brachium agit, bona quæ ore protulit, si opere non implevit, cadere sibi humerum, & contereri brachium exoptat. Ac si aperte dicat: Si ea quæ dixi, operari renui, ipsum quod mihi ad operandum datum est corporis membrum perdam, ut videlicet cadat à corpore, quod exercere nolui ad utilitatem. Si verò hæc maledicti sententia ad spirituales est intelligentiam referenda, liquet profectò quod brachium corpori per humerum iungitur. Et sicut per brachium bona operatio, ita per humerum socialis vitæ conjunctio designatur. Unde Propheta quoque intuens sanctos universalis Ecclesiæ populos Deo concorditer servituros, ait: *Et servient ei in humero uno.* In eo ergo quod dicit: *(Si levavi super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiore:)* miram virtutem patientiæ servasse se asserit, qui gravari se à personis minimis, nec contra hoc quod sibi iustè competere poterat, declinavit. Quod tamen si minimè fecerit, adjungit: *(Humerus meus à iunctura sua cadat.)* Quia nimirum qui patientiam servare contemnit, socialem vitam citius per impatientiam deserit. A iunctura etenim humerus cadit, cum adversitatis

A aliquid ferre animus non valens, fraternam concordiam relinquit: & quasi membrum separatur à corpore, cum is qui operari bona poterat, à bonorum omnium absconditur universitate. Neque enim unquam servari concordia nisi per solam patientiam valet. Crebro namque in humana actione nascitur, unde mentes hominum vicissim à sua unitate ac dilectione separantur: & nisi ad adversa toleranda se animus præparet, proculdubio humerus corpori non inhaeret. Hinc etenim Paulus ait: *Invicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Hinc per semetipsam Veritas dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Rectè autem, humero cadente, subjungitur: *[Et brachium meum cum ossibus suis conteratur:]* quia nimirum cuncta nostra operatio, cum quibuslibet videatur esse fulta virtutibus, solvitur, nisi per charitatis vinculum patientia conservetur. Sua enim bona pergit operari, qui aliena mala renuit perpeti. Fervore quippe iracundiæ spiritus læsus quisque à dilectione resilit, & cum se exterius gravari non tolerat, intus se per amissum lumen charitatis obscurat; nec videt jam quod tendat pedem boni operis, qui oculum perdidit dilectionis. Sed sancti viri humerus à iunctura sua non cadit: quia videlicet ejus dilectio à socialis vitæ concordia per impatientiam non recedit. Eiusque brachium minimè frangitur: quia omnis ejus operatio in conjunctione humeri, id est, in charitatis connectione custoditur. Sed qua consideratione bona hæc tanta egerit, atque à malis omnibus sese abstinerit, adjungit dicens.

Quantum Sancti, & unde, presentium tribulationum fluctus tantum metuant.

CAPUT XVII.

Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, pondus ejus ferre non potui.] A pavore tantæ similitudinis pensamus, si possumus, quanta in sancto viro fuerit vis timoris. Fluctus etenim cum tumentes desuper imminet, cumque eam quam deferunt, mortem minantur, nulla tunc navigantibus rerum cura temporalium, nulla carnis delectatio ad mentem reducit: ea ipsa quoque ex navi proiciunt, pro quibus longa navigia sumperunt; cunctæ res in despectum mentis veniunt, amore vivendi. Quasi ergo tumentes super se fluctus Deum metuit, qui dum veram vitam desiderat, omnia despicit, quæ hic possidens portat. Nam velut tempestate deprehensi pondus navis abiicimus, quando ab oppressa mente desideria terrena removemus. Fitque ut sublevata navis enatet, quæ mergebatur onerata: quia nimirum curæ, quæ in hac vita depriment, mentem in profundum trahunt. Quæ videlicet mens tantò altius inter tentationum fluctus attollitur, quantò sollicitius ab hujus sæculi cogitatione vacuatur. Est verò & aliud, quod de maris concussionibus debeat solerter intueri. Tempestas quippe cum oritur, prius lenes undæ, & postmodum volumina majora concitantur: ad extremum fluctus se in alta erigunt, & navigantes quosque ipsa sua altitudine subvertunt. Sic nimirum extrema illa prospera, quæ universum mundum subruat tempestas animarum. Nunc enim bellis & cladibus quasi quibusdam undis sua nobis exordia ostendit, & quantò ad finem quotidie propinquo efficiuntur, tantò graviora irruere tribulationum volumina videmus. Ad extremum verò commotis omnibus elementis, * superveniens iudex finem omnium apportat; quia videlicet tunc tempestas fluctus in cælum levat. Unde & dicitur: *Adhuc modicum, & ego movebo non solum terram, sed etiam cælum.* Quam scilicet tempestatem quia sancti viri vigilanter aspiciunt quasi tumentes super se quotidie fluctus

expavescunt, atque ex his tribulationibus quæ mundum feriunt, prævident quæ sequantur. Bene autem subditur: [*Et pondus ejus ferre non potui;*] quoniam qui extremi judicii adventum intenta mente considerat, profectò videt, quia tantus pavor imminet, quantum non solum tunc videre, sed se etiam nunc prævidere pertimescat. Consideratione namque tanti terroris metu animus palpat, & intentionis suæ oculos declinans, intueri quod prævidet, recusat. Bene ergo dicitur: [*Et pondus ejus ferre non potui;*] quia cum supernæ majestatis vim ad judicium venientis, terroremque tanti examinis considerando animus conatur exquirere, mox ad semetipsum refugiens, sese expavescit invenisse. Sed inter hæc pensandum est, quia beatus Job ista de se loquitur laudatus & flagellatus. Si igitur saltem

ad meritorum profectum ita percussus est qui sic timuit, quomodo feriendus est qui contemnit? Quomodo depressura sunt Dei judicia eos qui se elevant, si & illos ad tempus deprimunt, qui hæc semper in humilitate formidant? Quomodo pondus Dei poterit ferre qui despicit, si hoc & ille in verbera pertulit, qui per timorem prævidit? Unde summopere formidandum nobis est illud tantæ districtiōnis examen. Constat autem, quia in hac vita cum percutit, si percussione correctio sequitur, disciplina patris est, non ira judicis: amor corrigentis est, non districtio punientis. Ex ipso ergo præfenti verberare judicia aterna pensanda sunt. Hunc etenim perpendere summopere debemus, quomodo feratur illa quæ reprobatur, si ferri modo vix valet ejus ira quæ purgat.

SANCTI GREGORII

MORALIS EXPOSITIONIS

IN BEATVM IOB

LIBER VIGESIMVSSECVNDVS.

CAPUT PRIMUM.

QUOD antè sæpe jam dictum est, hoc me crebrò repetere onerosum non est, quia & prædicator egregius dicit: *Eadem vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.* Beatus Job idcirco gestas virtutes narrat, quia inter increpationis verba, & percussione verbera deprehensus, à spei fiducia mentem suam labefactari considerat. Multa quippe & egisse se mala ab increpantibus amicis audierat, & ne verbis pariter & flagellis pressa in desperationem mens corrumpat, hanc per suarum virtutum memoriam ad spem reformat; ut nequaquam se debeat in calamitate desicere, quæ tranquillitatis suæ tempore se meminerat tam sublimia egisse. Quia igitur intentionis ejus causam diximus, restat ut auditas virtutes illius subtiliter perpendamus. Hoc autem primum sciendum est, quia quisquis virtute aliqua pollere creditur, tunc veraciter poller, cum vitii ex aliqua parte non subjacet. Nam si ex alio vitii subditur, nec hoc est solidum, ubi stare putabatur. Unaquæque enim virtus tantò minor est, quantò defunt cetera. Nam sæpe quosdam pudicos quidem vidisse nos contigit, sed non humiles: quosdam verò quasi humiles, sed non misericordes: quosdam quasi misericordes, sed nequaquam justos: quosdam verò quasi justos, sed in se potius quam in Domino confidentes. Et certum est, quia nec castitas in ejus corde vera est, cui humilitas deest: quippe quia superbia se intrinsecus corrumpente fornicatur, si semetipsum diligens, à divino recedit amore. Nec humilitas vera est, cui misericordia juncta non est: quia nec debet humilitas dici, quæ ad compassionem fraternæ miseriæ nescit inclinari. Nec misericordia vera est, quæ à rectitudine justitiæ existit aliena: quia quæ potest per injustitiam pollui, nescit proculdubio sibimetipsum misereri. Nec justitia vera est, quæ fiduciam suam non in conditore omnium, sed irse fortasse, aut in rebus conditis ponit: quia dum à creatore spem subtrahit, ipse sibi principalis justitiæ ordinem pervertit. Una itaque virtus sine aliis, aut omnino nulla est, aut imperfecta. Ut enim, sicut quibusdam visum est, de primis quatuor virtutibus lo-

quar, prudentia, temperantia, fortitudine, atque justitia; tantò perfectæ sunt singulæ, quantò vicissim sibimet conjunctæ. Disjunctæ autem, perfectæ esse nequaquam possunt: quia nec prudentia vera est, quæ justa, temperans, & fortis non est: nec perfectæ temperantia, quæ fortis, justa, & prudens non est: nec fortitudo integra, quæ prudens, temperans, & justa non est: nec vera justitia, quæ prudens, fortis, & temperans non est. Beatus itaque Job, quod non unam sine alia, sed conjunctas in se virtutes habuerit, enumerando singulas innotescit. Nam bona pudicitie insitians, dicit: [*Si deceptum est cor meum super muliere.*] Atque ut eidem pudicitie demonstraret humilitatis gratiam nullatenus defuisse, post cetera subjungit: [*Si contempsisti subire judicium cum servo meo.*] Qui ut humilitati suæ ostenderet misericordiam fuisse conjunctam, paulò post dicit: [*Si negavi quod volebant pauperibus.*] Atque ut misericordiam suam ostenderet de justitiæ radice descendere, paulo superius præmisit, dicens: [*Si ambulavi in vanitate, & festinavi in dolo pes meus.*] Atque ut monstraret, quàm fuerit ad cuncta pavidus, & ad omnia circumspectus, inferius asserit, dicens: [*Semper enim quasi tumentes super me fluxit timor Dominum.*] Qui scilicet in prosperis positus, atque abundantia rerum fultus, si spem aut in suis actibus, aut in circumfluentibus rebus poneret, profectò justus non esset. Sed quando iste vir sanctus in se spem posuit, qui apertè dicit: *Ecce non est auxilium mihi in me?*

Quod non in defluentibus divitiis, sed in Deo, qui stat in æternum, confidendum sit.

CAPUT II.

QUID ergo hunc superest, nisi ut ipsas quoque divitias qua mente possederit innotescat? Ait enim: [*Si putavi aurum robur meum, & obryzo dixi, fiducia mea.*] Obryzum dicimus obrude aurum. Sanctus ergo vir nec aurum robur, nec sibi esse obryzum, id est, rudis auri molem fiduciam credidit: quia spem atque delectationem suam in solius gratia conditoris figens, neque de quantitate auri,

R r iij